

פרוטוקול מס' 74

מישיבת ועדת העבודה
מיום ה', כד' בתשרי תשל"ה - 10.10.74, שעה 12.00

נכחו:

חברי הוועדה:

- א. מויאל - ס.מ. היו"ר
- י. ארידור
- ס. גז
- ל. דיציאן
- א. לבנבראון
- ד. לוי
- ס. נסים
- ח. שמעוני

מוזמנים:

- א. נחמן - הממונה הראשי על יחסי עבודה, משרד העבודה
- מר ששון - נציבות שירות המדינה
- נציגי ההסתדרות { י. וושצ'ינה
ב.מ. נפתלי
ש. זיסלני

ח. בנקין

רשמה:

גל השביתות בשירותים חיוניים לציבור ולמדינה -
הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת משה נסים.

סדר היום:

1565

(מקבל ביום 20.10.74)

אני פותח את הישיבה.

מ.ס. היו"ר א. מויאל:

גל השביתות בשירותים חיוניים לציבור ולמדינה

אני מקדם בברכה את המוזמנים: נציגי

ההסתדרות, נציגי משרד העבודה ונציבות שירות המדינה. לצערי, נציגי
ועד התיאום הכלכלי לא הגיעו כמתוכנן.

זיכרו את הישיבה בזמן הפגרה בעקבות
וצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת נסים בענין הידרדרות יחסי העבודה במדינה.
ההצעה הוגשה לפני כחודש ימים. כיוון שהכנסת נמצאת בפגרה התייעצנו עם
יושב ראש הכנסת והיושב ראש חשב שאין דחיפות בנושא. כינתיים הוגשו ש
התימות של חברי הוועדה בהתאם לתקנון ויושב ראש הכנסת הרשה לנו לזמן את
הוועדה בזמן הפגרה.

אני מקווה שהאווירה בה שרויה עתה

המדינה מבחינת יחסי העבודה היא סימן לבאות. נקווה שהרגיעה ביחסי
העבודה תימשך.

ל. דיציאן:
אני מבקש להעלות בדחיפות על סדר היום
את הנושא של אפליית פנסיונרים עובדים
לעומת פנסיונרים החיים על הכנסות אחרות ואינם עובדים. יש אפליית בולטות
בין שני סוגי פנסיונרים אלה.

מ. נסים:
אתה מתכוון לאפליית בענין מס-הכנסה?

ל. דיציאן:
- בענין מס-הכנסה וביטוח לאומי. אפליה
זו קיימת דווקא בתקופה של מחסור בידיים
עובדות, ולפנסיונרים רבים פשוט לא כדאי לעבוד. חשוב שהוועדה תדון
בדחיפות בנושא זה, תשמע את ההנמקות של הגורמים הפיסקליים ותוציא את
המסקנות המתבקשות.

אחד הנושאים הנוגעים לוועדת העבודה הוא
ענין ההכנות של משרד הקליטה לקבלת עולים. שמענו כל מיני הצהרות בלתי
מוסמכות או מוסמכות למחצה ברדיו ובטלוויזיה, אבל הוועדה שמסמכותה לדון
בנושא לא קיבלה שום אינפורמציה בנדון לא ממשרד הקליטה ולא ממשרד השיכון.
חשוב שנקבל דין וחשבון ונדון בדברים אלה.

מ.ס. היו"ר א. מויאל:
אתה ודאי לא מצפה ממני לתת לך תשובה,
אך אעביר ברצון את המשאלה ליושבת ראש

הוועדה..

ל. דיציאן:
אני מבקש שנושאים אלה יועלו בהקדם
האפשרי.

מ. נסים:
דרשנו לכנס את הוועדה לישיבה זו על-פי
שש חתימות, דהיינו על-פי דרישת שלישי
מחברי הוועדה ככתוב בתקנון, וזאת לא משום שברצונו שהדבר בחוץ אלא
בלית ברירה. לדעתנו, חובת ועדת העבודה היתה להתכנס מעצם העובדה שהכנסת
קיימה כינוס מיוחד לדיון בנושא והעבירה אותו לוועדת העבודה. אם הגשנו
את החתימות כדי להביא לכינוס הוועדה, היה זה משום שלא היתה לנו ברירה;
משום שירובו הבלתי מוצדק, לדעתי, של יושב ראש הכנסת לכינוס הוועדה
ללא דרישת שלישי מחברי הוועדה.

אני מעיר הערה זו כדי שהדבר לא ישמש
תקדים לבאות. הרי כינוס מיוחד של הכנסת לדיון בנושא מסויים משמעותו
נושא דחוף על-פי התקנון, ואם זה נושא דחוף והכנסת מעבירה אותו לדיון
בוועדה פירוש הדבר שהוועדה חייבת להתכנסת ואל לה להמתין עד שיתחדש
מושב חדש. אני תמה שיושב ראש הכנסת סירב לכך. הגשנו שש חתימות משום
שלא היה מנוס מכך.

לגופו של ענין - לא אאריך בדיבור כי
הנושא נדון כבר פעמים רבות, נדון עדיין, וכנראה, גם יידון בעתיד.
קראנו לכינוס מיוחד של הכנסת, כי בתקופה בה דרשנו את הישיבה הזאת היו
שביתות שלפי טיבן ולפי הדפוסים שנוצרו סביבן אפשר לומר שהן שביתות

מ. נסים:

חדשות ומדאיגות במיוחד. איני מתכוון להשמיע היום ביקורת לא על ציבור העובדים ולא על ציבור המעבידים, לא על שובתים ולא על מסביתים. אני חושב שהשניתות הללו - בעיקר זו של עובדי התחזוקה בגמל התעופה בן-גוריון - יש בהן סימנים מדאיגים ביותר, ועלינו לטכס עצה מה לעשות כדי שמצב יחסי העבודה יוכנס לדפוסים, לתרבות ולהליכות של התנהגות נכונה, הן של עובדים והן של מעבידים. צריך שדפוסים אלה יהיו מתאימים אם לא לכל עת הרי לפחות לתקופה זו שהיא תקופה של עת חירום במלוא מסמעותו של מושג זה.

מה אני יכול לחדש היום ולא חידשנו כבר? מה יכול אני להוסיף על מה שנאמר ולא נאמר? גרסנו תמיד, אנו גורסים וכך נגרוס בעתיד ונשמיע דעתנו זו עד אשר ייכון המוסד הנדון - שיש להנהיג בוררות חובה. אמנם זאת לא תהיה תרופת פלא, אבל יהיה סדר על-פי חוק בכל הקשור ליחסי עבודה ובכל ענפי המשק, לרבות שירות המדינה. עד היום לא קיים המוסד של תיווך חובה בשירות המדינה. ניסינו להכניס אותו בתיקון מס' 2 לחוק ישוב סכסוכי עבודה, אך מסוים מה המסלול שירבה לכך באותה הזדמנות. לדעתנו, בכל ענפי המשק, בכל ענפי השירותים וענפי היצוא יש להנהיג את המוסד של תיווך חובה. זה קיים בחוק, אך זה לא חל על עובדי המדינה, והשלב הראשון הוא להחילו גם עליהם. יש לקיים תיווך חובה בשירותים חיוניים כמו שירותי אוויר, שירותי ים, שירותי התחבורה היבשתיים, חשמל, מים. כוונתי לשירותים שייקבעו במפורש בחוק. אין להסתפק בהגדרה של "שירות חיוני" אלא יש לוטר בחוק מהם השירותים החיוניים, כפי שעשינו - אם כי לא בהצלחה יתרה - בתיקון האחרון לחוק ישוב סכסוכי עבודה כאשר הגדרנו מהו "שירות ציבורי".

אני חוזר ופדגיש - איננו שוללים, לא שללנו ולא בשלול את נשק השביתה. זה נשק שקיים ועוסד לזכותו של עובד. לא הייתי אומר שהוא קודש הקודשים, אבל זהו נשק חשוב, לגיטימי ומקובל. כיבדנו אותו ונכבד אותו ביחס לכל העובדים. אולם יש מספר שירותים שכאשר העובד נכנס לעבוד בהם עליו לדעת כי נשק זה אינו עוסד לרשותו מסוים ששירותים אלה הם כה חיוניים שבלעדיהם יש סכנה לקיום משק המדינה, סכנה לבריאות הציבור וכיוצא באלה.

י. ארידור: אנו מדברים על בוררות חובה לפי קביעה של בית משפט.

מ. נסים: טרם אמרתי למה אני מתכוון ב"בוררות חובה". רציתי רק להדגיש שאיננו נגד שביתה. כמובן, השביתה תבוא רק אחרי מיצוי כל האמצעים הקיימים הן על-פי חוק והן על-פי הסכמים קיבוציים. נשק השביתה קיים בהרבה הסכמים קיבוציים ואולי בכל ההסכמים הקיבוציים - כנשק אחרון. בשירותים החיוניים שאליהם אני מתייחס יהיה צורך לפנות לבוררות חובה. בוררות חובה אין פירושה בוררות חד-צדדית הבאה לעשוק את העובד. חלילה. אם יש לעובד טענות צודקות אני מרחיק לכת ואומר שהדבר פותר אפילו תוך תקופת תוקפו של הסכם העבודה. אם חלו תמורות כלכליות חשובות, כגון פיחות, ירידת ערך הכסף בגלל אינפלציה נוראה והעובד חש שההסכם שנחתם שנה או חצי שנה קודם לכן אינו יכול לאפשר לו קיום, יכול אותו עובד צשירותים חיוניים לפנות למוסד הבוררות אפילו בתוך תקופת תוקפו של ההסכם.

מהו מוסד הבוררות? כפי שכבר אמרתי אין זה מוסד הבא לעשות את העובד או לפסוק נגדו אלא זה מוסד הבא לבחון את הטענות של העובד באובייקטיביות. זהו מוסד שיפוטי נייטרלי. לא יכול להיות שמכך יאונה רע לעובד. אותו מוסד שיפוטי נייטרלי שיבדוק את הנושא חזקה עליו שיפסוק לפי הצדק ולא מתוך נטייה נגד העובד, חלילה. איני יכול להבין מדוע מוסד כפיו ההסתדרות, המייצג את העובדים, צריך להתנגד לכך. אם ההסתדרות היתה מוכנה להכיר במקרים קודמים בצווי ריתוק - בדיעבד אם לא מלכתחילה, וודאי שצווי ריתוק אינם תרופה לעובד - הרי מוסד בוררות החובה בשירותים חיוניים בצורה שבה הצגתי אותו יכול להיות רק מוסד שארגון עובדים צריך לצפות שהוא יפתור בעיות. אינני נאיבי עד כדי להאמין שאם ייכון מוסד זה ייתמו שביתות בישראל. לא אמרתי זאת. אולם אני חושב שאם מאירים את המוסד הזה בדעת-הקהל ובעיני ציבור העובדים ואם ארגוני העובדים וארגוני המעבידים כאחד יראו בכך פתרון, לא יעלה על הדעת שעובדים ימהרו לשבות - ודאי לא בצורה שראינו לאחרונה. כך יידעו העובדים שיש דעת קהל, יש דרכים, יש חוקים ויש מסלול להבטחת

מ. נסים:

מילוני דרישות. זווה דעת סיעתי. דרשנו זאת, אנו דורשים זאת ונפסיך לדרוש זאת בכל הזדמנות ונפעל בכל ההליכים הפרלמנטריים העומדים לרשותנו.

חשבתיו שאולי יוסכם כי מוסד זה של כוררות חובה בשירותים חיוניים ייכון לתקופה של שעת-חירום זו. זו שעת-חירום סגן הנושאת שחייבו בהן, שעת-חירום קשה המחייבת שיקול רב אם יותר לנזל הזרם להגיע לשביתות, כפי שחוד בשירותים חיוניים. לא אחת שאף שר העבודה הקודם לקודם, מר אלמוגי, להגיע למה שהוא כינה שקט תעשייתי. הוא פנה למעסיקים ולארגוני העובדים על סנת להגיע למצב של שקט. וזה היה לפני סלחמת יום הכיפורים. אמנם הוא שלל פורטלית את המוסד של בותרות חובה בשירותים חיוניים, אבל הוא עצמו הציע איזה מוסד ביניים או מעין בותרות חובה, דהיינו איסור שביתות בשירותים כה חיוניים אם תהיה פגיעה של ועדת העבודה של הכנסת, לפשל. הוא לא הגדיר את הצעתו הגדר היטב, אך הוא העלה אותה כהזדמנות שונות. במקרה כזה יעבור הנושא המסוים לבותרות חובה יהיה מחייב. אמנם אין זה מוסד מושלם של בותרות חובה, אך זה קרוב למוסד שאנו מבקשים. אני מציע שכולנו נתוש בשעת החירום שאנו מחייבים בה, שעת חירום אמיתית, ובסכמים - הייתי מעדיף בותרות חקיקה, ואם לא, אפשר בותרות של הסכמים - שבשירותים חיוניים שיגדרו יופנה ללי שכתוב לקבוצת חובה, בותרות שפוסטית, נייטרלית, מסלכתית. אני רוצה שיהיה במשאלה שאינה נובעת מנימוקים פוליטיים אלא ממניעים המעובדים בשעת-החירום שאנו שרויים בה.

א. לבנבראון: אני מציע לא לקיים היום דיון בנושא שהועלה כרגע על-ידי חבר-הכנסת נסים.

אני מסכים לטענה הראשונה של חבר-הכנסת נסים שאם הוכר נושא זה כנושא דחוף במליאת הכנסת העביבה אותה להועדה תינת הוועדה להתכנס בהקדם ולתון במשאג אולם על להפסיק שיש כנראה, ליקוני ספניים בתקנון הכנסת. כי זה מה שיקחה גם לגבי נושא שהוכר כדחוף והנחלט לדון בו כמליאת הכנסת. גם במקרה זה עומדים חובשים עד שבנים כן כמליאת. לדעתי, עלינו לחשוב איך לתקן את התקנון כדי שיהיה כאלה לא ישנו את המוסד הזה.

אשר לנושא שכסוכי העבודה שהוכר על-ידי הכנסת כנושא דחוף, דעת סיעתנו היא שכסוכי עבודה צריכים להתברר בין המעבידים והמשתתפים. הכנסת אינה צריכה להתערב בדיון, אך זכותה של סיעה החושבת אחרת להעלות את הנושא. אולם איננו עומדים עכשיו בפני אפשר קונקרטי המשתק ענף חשוב של הפדינה. כלומר, אין דחיפות מיוחדת לדון בנושא זה. הקצעה שהועלתה היא הצעה רגילה לדון בשכסוכי עבודה ועל כן אין הצדקה לדון בה בדחיפות. היינו בזמן הפגרה. אני מציע שנושא זה יידון בשעת הגבלה של הוועדה, לא בזמן הפגרה.

כאנפון אלטוביטני, אני מציע שהדיון הוועדה יביעו דעתם בנושא, אך אני מבקש לא לשכם בשום אופן את העניין כי ישנה זו.

מ.ס. היזר: אישור מותאם. חכה הכנסת נסים הגיש הצעה לסדר-יום ולמדינה שראתה לזאת את הצו שנוצרת העבודה של הכנסת תקיים דיון למשך בנושא זה דיון בקבוצה של רגעה כחסי עבודה. אם הוועדה דונה בנושא זה אין זה פוגע לא בזכות ההסתדרות ולא בזכות הארגון למי אום כלכלי ובנושא לא במסונה על יחסי עבודה. להיפך, זו זכותה ואף חובתה של ועדת העבודה לדון בנושא זה.

חבר-הכנסת לבנבראון אינו חושב שאתם תמים לחשוב כדי אפשר לשכם נושא כזה ביום אחד. גלואי ויפיקו לנו לענין זה שלוש-אדבע בשיבות. ידאי שנשמה מאן אם, ועדת העבודה תושח בסופו של דבר אצתה מספר וסקווי. סדרה מסודרת כי צד לפעול.

לפני שניתן את רשות הדיון לחברי הוועדה להביע את דעתם בשמע את האחרים כדי שיאירו את דרכו בנושא זה. רצוני להזכיר כי בתשובת הסך להצעה לסדר-יום של חבר-הכנסת נסים הוא הביא נתונים סטטיסטיים מאלפים לגבי שנת 1974. אינני יודע אם נתונים אלה סטטיסטיים. שנת 1974 היא שנת מיוחדת ומטנה צחלבים אינו להקיש שיחסי העבודה. דיריגים כפול.

א. נחמן:

שר העבודה הביא בכנסת נתונים סטטיסטיים מ-1974 כי ההצעה לסדר-היום שנהוגה בכנסת לדיון בנושא, כאשר היו שביטות חמורות מאד כגון זו של עובדי המחזקה והסכסוך בין נתבים בנסלים, התמונה הכללית ב-1974 היא של רגיעה יחסית ביחסי עבודה. אינני יודע אם יש צורך לחזור כאן על המספרים שהביא שר העבודה בכנסת, אולם גם בחודשים שעברו מאז, היינו: יולי, אוגוסט, ספטמבר, מצביעים על ירידה ניכרת מאד הן במספר השביתות, הן במספר ימי העבודה שהלכו לאיבוד, כך שאפשר בהחלט לומר שאם הכנסת רוצה לקיים דיון ביחסי עבודה דווקא בשעת רגיעה - הרי זו הזדמנות נאותה.

אינני יודע אם צריך אני להתייחס להצעה הקונקרטית של חבר-הכנסת נסים, אבל אם הועלתה ההצעה חייב אני לומר שהממשלה מתנגדת להצעה בדבר בוררות חובה - גם בשירותים חיוניים. אנו סבורים שמרבית סכסוכי העבודה פורצים בתקופת תוקפם של הסכמי עבודה, ולהווי ידוע לחברי הכנסת שבהסכמי עבודה יש בוררות חובה.

י. ארידור:

אבל לא בין הצדדים לסכסוך.

א. נחמן:

בכל ההסכמים הקיבוציים, כפי שהזכיר חבר-הכנסת נסים, קיימת הוראה בדבר בוררות חובה בין הנציגות המוסמכת של העובדים, דהיינו הארגון היציג של העובדים המוכר על-ידי החוק - ברוב המקרים זו ההסתדרות - לבין הארגון היציג של המעסיקים. הדעה המקובלת על הממשלה כיום וגם על הממשלות הקודמות היא שיחסי העבודה במדינה דמוקרטית כשלנו חייבים להתנהל על-פי המוסכם בין הארגונים היציגים של העובדים לבין הארגונים היציגים של המעסיקים, ולא על-פי המוסכם בין קבוצה קטנה של עובדים, תהיה מכוונת כאשר תהיה, תהיה אחראית לשירותים חיוניים כאשר תהיה. אם קבוצה מסוימת של עובדים סבורה שהארגון אינו מייצג אותה כראוי זכותה לערער על כך. כלפי המעסיק, קהברה, הממשלה, הזכויות צריכות להיקבע בין הארגונים היציגים. זוהי פילוסופיה של יחסי עבודה כפי שאנו מבינים אותה.

כאמור, בכל הסכמי העבודה הקיימים יש הוראות על בוררות חובה, וחבר-הכנסת נסים יודע שעל-פי פניה לבית-דין אפשר לקבל צו לקיים בוררות כזאת. בעצם קיימת בוררות חובה בכל ההסכמים הקיימים. כאשר קיבלה הכנסת את התיקון מס' 2 לחוק ישוב סכסוכי עבודה היא קבעה כי במקרה שאין מעיף כזה בהסכם רואים אותו כאילו יש בו מעיף על בוררות חובה. ובכן אם פורצים סכסוכי עבודה כאשר יש הסכמי עבודה הסיבה אינה היעדר הסדר בוררות המחייב מבחינה משפטית כפי שמחייבים כל ההסכמים הקיבוציים מבחינה משפטית. השאלה היא איך צריך לטפל בסכסוכי עבודה הפורצים בזמן הסכמי עבודה, וזו מסכת שלימה - על-ידי פעולות מנע, על-ידי מדיניות נכונה, על-ידי מדיניות שחר נכונה, על-ידי מניעת פחבת וכיוצא באלה. כאשר קבוצה פורקת עול צריך למצות את החוק הקיים. עד כאן לגבי התקופה בה ההסכמים בתוקף.

אתייחס עכשיו לתקופה שבין הסכם להסכם. כאן אנו בדעה שלא צריך להיות הסדר בוררות כזה. צריך שיהיה משא ומתן חופשי בין הנציגות המוסמכת של העובדים ובין הנציגות המוסמכת של המעבידים, ואם תהיה קבוצה שתפרוק עול בתקופה זו, הרי על-פי תיקון מס' 2 לחוק ישוב סכסוכי עבודה אפשר למצות את הדין לגביה.

ט. נסים:

לא בכל מקרה. זה אמור בשירות ציבורי, לא בשירות פרטי. אני מדבר על שירות

חיוני.

א. נחמן:

כל ההידרדרות שהיתה, אם היתה, היתה בשירות הציבורי. לא זכורות לי בשנים האחרונות שביטות במשק הפרטי שפגעו בדברים חיוניים והצדיקו בוררות חובה.

ט. נסים:

- השביתה בבית-חולים אסותא.

א. נחמן:

גם בית-חולים אסותא הוא ברשימה של שירותים ציבוריים.

ט. נסים:

זה הוצא במפורש בתיקון מס' 2 לחוק ישוב סכסוכי עבודה.

א. נחמן:

נכון שבאותו חוק קיימת אפשרות להוציא מוסד מהרשימה, על-פי רשימה שתפורסם על-ידי שר הבריאות באישור ועדת העבודה של הכנסת, אולם דבר זה לא נעשה אף-פעם. אם תתפרסם רשימה כזאת על-ידי שר הבריאות באישור ועדת העבודה יוצאו אותם מוסדות מהחוק. בינתיים כל מוסדות הרפואה מכוסים.

לסיכום, אנו סבורים שצריך לעשות את כל האפשר כדי לספק יחסי עבודה תקינים בדרכים חיוביות - על-ידי חלוקת הכנסות נכונה, שכלול דרכי המשא ומתן, על-ידי מחקר, ואנו מרבים לעשות מחקרים כאלה, בשיתוף מוסדות להשכלה גבוהה, כדי למצוא דרכים לשיפור שיטות הניהול של מפעלים. איננו סבורים שהנהגת בוררות חובה, הן בתקופת ההסכם והן בתקופה שבין הסכם להסכם, תקדם משהו. אינני אומר בזאת שאסור לחשוב על חקיקה נוספת. אפשר לבדוק כל הצעה לגופה. למשל, שר העבודה מזכיר שאחת הבעיות היא הבעיה של תשלום שכר בשביתות האטה. אפשר לתת את הדעת על בעיות שונות. חקיקה אינה תחום אסור ביחסי עבודה, אולם ההצעה המפציפית שלפנינו נראית לנו כמזיקה יותר מאשר מועילה ביחסי עבודה.

מ.מ. היו"ר א. מויאל:

האם הסכון לקידום יחסי עבודה הצליח לגבש אי-אלו הצעות לתיקון מצב יחסי

העבודה במדינה?

א. נחמן:

מכון זה מתרכז בעיקר בפעולת הסברה, בקורסים לזועדי עובדים, במחקרים במפעלים שונים. לא בייתי אומר שמתפקידו של מכון כזה לגבש נוהלים בקשר ליחסי עבודה. זה תפקידם של ההסתדרות, הארגונים, הממשלה.

י. וושצ'ינה:

יש כאן סוגיה עקרונית והיא הוצגה על רקע נושא קונקרטי: גל השביתות. לא אלאה אתכם בחזרה לנושא של גל השביתות. הסטיסטיקה לגבי מחצית השנה האחרונה מוכיחה שב-1974 היו השביתות בירידה גדולה. זה לא רק לזכות ההסתדרות, אלא היו גם תנאים אובייקטיביים שיצרו גורמי רתיעה רבים והם עדיין ממשיכים לפעול. יש לפני סיכום של מחצית השנה המראה שב-1974 מספר השכסוכים ימשק הישראלי היה הרבה יותר קטן מאשר בכל שנה קודמת. במובן, אין זה משנה את העובדה שכאשר פורץ שכסוך עבודה במפעל חיוני הוא מפא"ב, פוגע ומעורר בעיה אפילו מספר השביתות בכלל מועט. כאן לא קובע רק מספר השביתות אלא גם מקום השביתה, השירות הנפגע על-ידי השביתה. איננו מצופים בכך שרוב השביתות היו בשירות הציבורי, ובעיקר בשירותים החיוניים. הבעיה היא אין מועילי אנו בענין כאשר פורצת השביתה.

מדי פעם עולה הצעה לפתרון, ואני חושב שאנו צריכים לנסות לבדוק תרופה זו בלי דעה קדומה, אולם זה אסור לגבי שני הצדדים. שני הצדדים צריכים לבחון ללא דעה קדומה את ההצעות ליישוב שכסוכי עבודה. צריך שגם הסיעה שלך, חבר-הכנסת נסים, תבדוק אם הצעה עומדת במבחן ותבחן אותה על יסוד הנסיון שלנו, על יסוד הנסיון של עמים אחרים. בכל זאת איננו הארץ היחידה שנושא זה מציק לה. יש מדינות שהנהיגו בוררות חובה; יש מדינות שהנהיגו בוררות חובה בנושאים מסויימים.

לא אעסוק בנושא הנקרא בוררות מוסכמת. אסנם הצד להסכם הוא ההסתדרות, אבל גם אם קבוצת תחזוקה ב"אל-על", למשל, תאמר שהיא מבקשת בוררות בנושא הקונקרטי לא נמנע את זה. מיהם הבוררים? יש פאנל קבוע של בוררים ומתוך רשימה זו בוחרים את הבוררים. נכון שהצדדים להסכם הם ההסתדרות והמעסיקים וההסתדרות צריכה להסכים לבוררות - והלא אתה יודע, חבר-הכנסת ארידור, שהשכסוך פרץ בין העובדים ובין המעסיקים - אבל אילו היו העובדים אומרים שביררו את הנושא בכל השלבים ולא הגיעו להסכם היינו מפעילים את השלב האחרון ומגיעים לאיזה מקום של בוררות.

ל. דיציאן:

האם היה כבר מקרה כזה שקבוצת עובדים פנתה אליכם בנדון ואתם עשיתם זאת?

י. וושצ'ינה:

- בהחלט כן. היו מקרים כאלה למעשה.

מ. נסים:

במקרים אלה ניתנה אפשרות לעובדים והם לא ניצלו אותה.

י. וושצ'ינה:

הם ניצלו אותה. אני אומר שהיו מקרים כאלה וגם במקרה דנן, לו היו העובדים מגיעים ופנקשים להפעיל את השלב האחרון לא מן הנמנע שהיינו מפעילים אותו. אולם זאת אני אומר דרך אגב בלבד.

אני חוזר לענין העקרוני והוא אם יש לנו תרופה לנושא של שכסוך עבודה בשירות חיוני. צריך לנסות להסתייע בנסיון שבידינו, בנסיון בארצות אחרות ולראות אם יש פתרון. לו בוררות חובה היתה פתרון למשק, פתרון לנושא, אמצעי להתרת הסבך - לא היינו מתנגדים לה. לצערי, הדבר אינו כך. אנשה לבדוק את הנסיון הישראלי. על-פי תיקון מס' 2 לחוק ישוב שכסוכי עבודה עובדי התחזוקה ועובדי המברקה לא היו רשאים להכריז שכסוך עבודה, והיה בידי הממשלה כוח משפטי למנוע מהם שביתה על-פי אותו כלל שמציע חבר-הכנסת נסים. נדמה שאפשר להסתפק בציון עובדה זו. ישנם גם בתי משפט, בתי דין לעבודה. מה עשה בית הדין לעבודה בנושא זה? בית הדין לעבודה לא פעל בענין זה כי גם הוא הגיע למסקנה שאינו יכול להשליט על אנשים את רצונו, בבחינת צו עשה, כשהאנשים אינם רוצים לעשות. כלומר, אין הוא יכול להביא אותם לעבודה כאשר אינם מוכנים ללכת לעבודה. הוא יכול לקנוס אותם, אבל לא להביאם לעבודה כשאינם רוצים בכך. בזמן ניסוח תיקון מס' 2 לחוק ישוב שכסוכי עבודה נדונה השאלה אם אפשרי בכלל שבית הדין יוציא צו עשה לאנשים שאינם רוצים לעבוד.

מ. נסים:

אין הנראה האומרת שהעובדים חייבים לבוא בגופם לעבודה, אלא הכוונה היא

לתביעת נזיקין.

י. וושצ'ינה:

זכות לתביעת נזיקין קיימת גם עכשיו. במקום להשתמש בחוקים שקשה מאד ליישם אותה משתמשים בחוק חדש, אבל יש כל האפשרויות למצות את הדין על-פי כל החוקים הקיימים, כולל תביעת נזיקין. על-פי החוק הקיים רשאית החברה לתבוע דמי נזיקין בגד ועד העובדים. השאלה היא אם היא אמנם תגיש תביעת נזיקין, אם זה טוב לה, אם היא יכולה להתקיים במקום בו הכל תלוי בצוואר הבקבוק הזה הנקרא "תחזוקה", ואנו יודעים שהענין מתחדד במקומות בהם עומד העובד בנקודת מפתח חיונית ביותר והתנהגותו יכולה לקבוע בצורה מכרעת לגבי החברה או המשק. זה קורא בתעופה, ב"צים", כי העובדים נמצאים בנקודות מפתח רגישות ביותר.

מדוע מתנגדים אנו כל הזמן לענין של בוררות חובה? איני מכחיש שהיו לנו גם עמדות עקרוניות בנושא זה, אבל נוסף לעמדות העקרוניות גם בחנו את הענין מבחינה תכליתית. בדקנו אם יש בזה תכלית אם אין. יש מדינות המקיימות בוררות חובה. באוסטרליה, למשל, המקיימת בוררות חובה יש שביתות יותר מאשר בכל מדינה אחרת.

מ. נסים:

בשירותים חיוניים?

י. וושצ'ינה:

- בשירותים חיוניים. אין כמעט בשום מקום חוק כולל המתייחס לכל השביתות. מסתבר שהדבר הזה אינו פועל. כל הענין הזה התחדד באנגליה על רקע של יחסי עבודה ושל חוק יחסי עבודה אשר חוקקה הממשלה השמרנית. אינני מתערב בדברים לגופם. אפשר לומר שאנגליה ואיטליה אינן כמו ישראל לענין זה, אבל כאשר מתייחס אני לנושא כנושא המעסיק מדינות רבות - ומדינות דמוקרטיות רבות - איני יכול להתעלם מכך שניסו לפתור את הענין על-ידי חקיקת חוק.

שמענו מפי ארגוני עבודה שיש עוד חוקים שצריך להכין. יכול להיות שצריך.

מ. נסים:

כלומר, הממשלה אינה רואה פסול בחקיקה בכל הנוגע לענייני עבודה.

י. וושצ'ינה:

איני אומר שהממשלה אינה רואה פסול. אני מבקש שהממשלה תבדוק מה קרה לחוקים שחוקקה בשנים האחרונות. היתה מחלוקת גדולה סביב תיקון מס' 2 לחוק ישוב שכסוכי עבודה והחוק נתקבל בסופו של דבר. הייתי מבקש לבדוק מה קרה לחוק זה במשך השנתיים שעברו מאז חוקק. אותו חוק קובע דבר מוחלט:

י. וושצ'ינה:

אין לקיים שביתה בתקופה של קיום הסכם עבודה, אף לא בטעגל זה של שירותים
נאף לא באישור ההסתדרות.

ט. נסים:

זאת כאשר מדובר בענייני שכר, ועובדי
התחזוקה, למשל, נתנו עילה אחרת לשביתתם:

ענייני תקן.

י. וושצ'ינה:

בנושא זה אני יודע יותר מכל אדם אחר
היושב כאן. אין להם שום מחלוקת אחרת.

מלבד ענייני שכר.

ט. נסים:

אבל הם נתנו לעניין לבוש אחר, לא של
בעיות שכר. החוק נתן אפשרות לפרוץ
פירצה בכך שקבע מפורשות כי אסור לשבות בענייני שכר ותנאי עבודה. החוק
לא אמר שאסור לשבות על עניינים אחרים, כגון על תקן.

י. וושצ'ינה:

ההסתדרות היא שביקשה בזמנה שעניין
זה לא יהיה סגור הרמטית, כי מה יהיה
אם נותן עבודה יחליט, למשל, לזרוק שני חברי ועד מהעבודה? או מה יקרה
אם בתקופת הסכם עבודה פועל בהרג והפועלים האחרים יחשבו שזה נבע מסדרי
עבודה לקריים וירצו להגיב מיד? במקרים חריגים כאלה לא היינו רוצים
לסגור את העניין הרמטית ולכן אמרנו מה שאמרנו.

א. זחמן:

בעניין זה נאמר שדרוש אישור המוסד
המרכזי של ההסתדרות.

י. וושצ'ינה:

אל לך להיתפס, חבר-הכנסת נסים, לטענה
בדבר תקן.

ט. נסים:

אני מסכים שהשביתה היתה בענייני שכר,
אך מכיוון שהחוק השאיר פירצה השתמשו

העובדים בתקן כמסווה לשכר.

י. וושצ'ינה:

גם תקן זה שכר ותנאי עבודה. אין תקן
מחוץ לזה. שנית, יש עכשיו משא ומתן
בין מעסיקים ועובדים ואין שום נושא של תקן בתוך המשא ומתן הזה. עניין
התקן הועלה כאחת הטענות, וכאשר נשאלו עובדי התחזוקה בעת המשא ומתן
אין זה שהם לא הגיעו עדיין לנקודת המחלוקת הם אמרו שיש להם טענות
קרובות על התאמת התקן.

אני חוזר לעניין. לפי מיטב הכרתי עניין

זה של בוררות - כלומר חקיקת חוק האוסר נקיטת אמצעי השביתה במקום
עבודה חיוני - מעורר את הבעיה הידועה לכל והיא מהו "מקום עבודה חיוני"
במשק מודרני כמו שלנו, האם אלה רק תעופה, רפואה, תובלה? בתיקון מס' 2
לחוק ישוב שכסוכי עבודה השתמשנו לא בסונח "שירות חיוני" אלא בסונח
"שירותים בבעלות ציבורית" כדי שזו תהיה קביעה אובייקטיבית שאינה
נותנת מקום לפירושים. לכן יוצא שהתובלה הימית, למשל, היא מחוץ
לחוק זה, כי מתברר שחלק מהתובלה הימית נמצאת בידיים פרטיות. משום
כך לא התאפשר לנו להחיל את החוק על ענפים הנמצאים בידיים פרטיות, אם
כפי אין ספק שתובלה ימית חיונית יותר מאשר משרד הדתות, למשל, שעליו
כן חל החוק. אין לנו הגדרה למונח "חיוני".

שנית, התברר שהחלת חוק המחייב הימנעות

משביתה אינה אפקטיבית באותה מידה שחוק ההסתדרות האוסר שביתות בלי
תהליך מסויים אינו אפקטיבי. שלישית, במקומות החיוניים מרגישים העובדים
את עצמם בעמדת כוח מועדפת, וזה לא במקרה, כמובן. גם עובדי "אל-על",
למשל, הולכים לצבא והם חיילים מסורים כמו כולם, אולם לאחר שהם
חוזרים משירות המילואים הם חוזרים אט אט "לעסקים הרגילים". אילו
היינו משחקים בתרגילים היינו רואים שכל חוק האוסר שביתה פועל בדיוק
כמו תיקון מס' 2 לחוק ישוב שכסוכי עבודה שעליו נאבקנו כראשי חוצות.
והנה אחרי שהתפשרנו בעניין זה אני יכול לשאול עכשיו את אנשי משרד
העבודה: איפה התיקון שלכם לחוק ישוב שכסוכי עבודה ומה האפקט שיש לו?

תרשה לי להשיב על כך? יש תשובה.

א. נחמן:

זו שאלה רטורית.

י. רושצ'ינה:

אינני אומר שאין אמצעים. במידה בה התחדד משקל האנשים העובדים במקומות עבודה חיוניים - בה במידה עלה משקל דעת הקהל, והאמינו לי שאם יש איזה דבר שהביא את עובדי "אל-על" להפסקת השביתה הרי זה הלחץ הכבד מאד של דעת הקהל.

רבותי, בסך-הכל נושא זה של עובדים בשירותים חיוניים מהווה בעיה במשק שלנו ואין פתרון לנושא זה - לא אצלנו ולא במדינות אחרות - באמצעות חקיקה. נדמה לי שלו הייתם מציצים אל מה שהתרחש לא הייתם עומדים על הצעתכם בעקשנות ובהתמדה כפי שאתם עושים זאת.

ש. זיטלני:
אשר לגל השביתות, יש נתונים סטטיסטיים מעודכנים. אם כי אני בדעה שמספר השביתות במשק אינו מעיד בהכרח על מצב יחסי העבודה ועל רמת יחסי העבודה, רצוני להביא את הנתונים המעודכנים לגבי המחצית הראשונה של שנת 1974 לעומת התקופה המקבילה אשתקד - במחצית השנה הראשונה של 1974 נתקיימו 47 שביתות במשק לעומת 106 שביתות בתקופה המקבילה אשתקד. מבחינת האחוזים חלה ירידה בקרוב ל-60% במספר השביתות, אולם במספר ימי העבודה שאבדו הירידה היא של 90%. כמובן, כאשר פורצת שביתה כמו זו שפרצה בתחזוקה כולנו נמצאים במצוקה ספני שלא מתגשם הרצון של כולנו לעשות משהו כדי לגמור את העניין. רבותי, אי-אפשר לגמור את זה.

בהזדמנות זו רוצה אני להוריד מהשולחן דבר שהועלה על-ידי חבר-הכנסת נסים. כוונתי לענין של תיווך חובה, או יותר נכון חובת ההזדקקות לתיווך. ההסתדרות הסכימה לכך. אני מודיע שההסתדרות הסכימה להחיל את ההזדקקות לתיווך חובה גם על עובדי המדינה. זה רשום ואינני מחדש דבר בענין זה. בכך רצייתי להוריד לפחות נקודה אחת משולחן הדיונים.

אחזור לעצם הענין הנדון. אמרתי כבר שמספר השביתות אינו אינדיקטור מדויק לגבי רמת יחסי העבודה כי, לדעתי, שביתה היא ביטוי לחולי במקום מסויים. בעיני מצב שאני קורא לו "מצב של חריקת שיניים" של עובדים ללא שביתה הוא הרבה יותר חמור מאשר שביתה היוצאת לפועל. אם עובדים אינם יכולים לשנות והם פטורמרים, אין להם סיפוק וחשים עצמם מקופחים, זה יותר גרוע מאשר שביתה.

מ. נסים:
הבעיה היא כאשר הם חורקים שיניים ושובתים.

ש. זיטלני:
יחסי עבודה הם מרקם מסובך המשתרע על פני תחומים רבים מאד. הזכירו כאן לדוגמה מדיניות שכר נכונה. אני יכול להזכיר, למשל, מעורבות יתר של העובדים במתרחש במפעל, התייעצות איתם. אני יודע שיש דעות שונות בענין זה. במשק הישראלי מקובלת עדיין השיטה של ניהול אוטוריטרי, שיטה שאינה מקובלת כבר במשק המודרני. זה רע מאד כשהמנהל בוחן הוראה ואומר שעל העובד לבצע אותה כמות שהיא. צריך לשתף את העובד בדרכים שונות. ההסתדרות היא גוף כה גדול שהיא חלון ראווה. צריך להגביר את הזיקה אליה. זה אחד הדברים החיוניים ביותר לקיום יחסי עבודה תקינים. זיקה להסתדרות פירושה זיקה לכלל. שביתה בשירותים חיוניים באה לשרת קבוצה מסויימת הבאה להכתיב תנאים למעביד בניגוד לזיקת הכלל. זה חמור.

כאמור, ענין יחסי העבודה הוא מורכב מאד, אבל לא רק אצלנו. במדינות זתיקות כמו אנגליה מצב יחסי העבודה פרוץ והלוואי שלא נגיע למצב זה. אבל בכל אופן יש לנו מוקדים מסויימים, וקבוצות המופקדות על ענפים חשובים מתפתות ושובתות. כמובן, במשטר דמוקרטי אי-אפשר לאסור שביתות. כאן רצוני להזכיר דבר שלא נאמר על-ידי מר רושצ'ינה. ההסתדרות מתנגדת לאיסור שביתות גם בשירותים חיוניים, וזאת לא רק מפני שזה לא פועל אלא גם מבחינה עקרונית. בתקופת תוקפו של ההסכם יש בוררות מוסכמת. כאן רוצה אני לפטות דגש מהנושא להתייחס תחילה לשאלת חבר-הכנסת ארידור; בוררות בין מי למי. זה כבר עשרים וארבע שנה שמדינת ישראל עברה מיחסי עבודה אינדיבידואליים ליחסי עבודה קיבוציים. כל מערכת יחסי העבודה בארץ מושתתת על יחסי עבודה קיבוציים. לא העובד

ש. זיטלני:

עומד מול המעביד אלא הארגון שלו, ולא - הוא היה הופך לאבק. זאת אפילו סופיה של יחסי עבודה קיבוציים. הסכסוך הוא בין החותמים על ההסכם, בין הצדדים להסכם.

אמרתי שההסתדרות מתנגדת לאיסור שביתות גם מבחינה עקרונית. אני רוצה לנסות לשכנע אתכם. בתקופת ההסכם אני בעד כיבוד ההסכם הקפדני ביותר. בענין זה אני מחמיר יותר מכל חברי. איש אינו כופה את ההסכם על אדם, ואם הוא חתם על ההסכם הוא חתם עליו בריעה שהוא יצטרך לכבד אותו. בתקופה הזאת יש פנגנון, יש אמצעים לשוב חילוקי דעות ואי-אפשר לא לשוב ולא להשבית. יש פאנל מוסכם של בוררים.

י. ארידור: מי קובע מי יהיה בתוך הפאנל?

י. ווסצ'ינה: אילו הבעיה היתה מי יהיה הבורר הייתי יכול לומר לך שבענין זה אין סכסוך.

ש. זיטלני: הבעיה של בורר מוסכם היא בעיה חמורה, כי כאשר המעסיק מציע בורר העובדים אינם רוצים בו כי המעסיק הציע אותו וכאשר העובדים מציעים בורר המעסיק מוסל אותו. הענין של בורר אובייקטיבי, גייטרלי הגיע למשבר מסויים בישראל בתקופה מסויימת, אך לא על זה מתפוצץ הענין.

י. ארידור: זה מתפוצץ קודם לכן כי אין רוצים להגיע לזה.

ש. זיטלני: הבעיה מתעוררת כאשר מסתיים ההסכם וצריך לחדש אותו. אני חושב שמותר לי לומר כי ההסתדרות חושבת עקרונית שאין שום בוררות, ותהיה הנזיטרליט ביותר, היכולה להכתיב תנאים לעובדים. צריך שיהיה משא ומתן ישיר בין הצדדים. הכתבת תנאים כזאת היא בעיני כעין הלאמת העבודה. אני מבין שחבר-הכנסת נסים אינו מציע מיד בוררות אלא לאחר מיצוי האפשרויות הקיימות. בקשר לכך רצוני לומר לך, חבר-הכנסת נסים, שאם הצד השני יודע כי בסופו של דבר יגיע הענין לבוררות אם לא יהיה הסכם, הוא לא יגיע להסכם ברוב המקרים. גם אני הייתי עושה כך. לו הייתי מעסיק הייתי מתחפר בעמדותי. למה לי ללכת לפשרה? יש בורר והוא יגיע לפשרה.

מ. נסים: לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים מתנגדת בחריפות רבה לבוררות חובה.

ש. זיטלני: לדעתי, בצדק. הם חושבים כך מטעמים שלהם. הם רוצים להיות הגורמים בפשחן הזה. אם העובד יודע שאי-אפשר להשיג יותר מהמשק הוא יגיע להסדר.

בסיכומו של דבר רצוני לומר שהקיימונו מכשירים רבים לשוב חילוקי דעות בתקופת ההסכם. יש לנו בוררות, מטובה על יחסי עבודה, בוררות מוסכמת, בוררות זבל"א. יש לנו חובת הזדקקות לתיווך. לצערי אין לנו עדיין מכשיר לרשום כמה פאות שביתות נפגעו. הלא אנו מונעים עשרות רבות של שביתות בטיפול יום-יומי. רבותי, זה המחיר של משטר דמוקרטי. הוא גורם לנו יסורים לפעמים. כל המדינות שניסו לתפוס את השור בקרניו לא הצליחו בכך. איני מתייחס למשטר דיקטטורי האוסר בכלל שביתות. בשום משטר דמוקרטי אי-אפשר לעשות זאת. אין תשובה אחידה לפתרון הבעיה. כלומר, אין אקט חד-פעמי שבאמצעותו אפשר לגמור את הענין. צריך לטפח יחסי עבודה טובים יום יום, שעה שעה.

מר ששון: בעיית השביתות מטרידה אותנו רבות בנציבות שירות המדינה. רצוני להביע את דעת נציבות שירות המדינה בענין זה. חבר-הכנסת נסים דיבר בהצעתו על חובת תיווך. אינני יודע אם הוא התכוון לחובת בוררות או חובת תיווך, אבל בלי להיכנס לאבחנה בין שני המונחים האלה הגענו בנציבות שירות המדינה למסקנה שהמזב הגיע לשלב בלתי נסבל. היו שביתות אחדות שהעמידו אותנו במצב קשה ביותר.

מדוע אינכם מסכימים שחוק התיווך יחול גם על המדינה?

י. ארידור:

אגיע לזה.

מר ששון:

בעקבות הסכסוך שהיה בתעופה ובים הגענו למסקנה שלא ייתכן שקבוצה קטנה של עובדים תוכל לשתק את התחבורה לארץ. תיקון מס' 2 לחוק ישוב סכסוכי עבודה לא מנע את השביתות למעשה. לדעתנו, הוא לא פתר את הבעיה ולא נתן אפשרות של נקטת אמצעים נגד השובתים. עצם העובדה שב-1974 היו פחות שביתות מאשר בשנים קודמות אינה מבטלת את הצורך לנסות למצוא דרכים להתגבר על שביתות. כן חושבים אנו שעצם העובדה שהחוקים שהיו עד כה לא מנעו את התופעה הבלתי רצויה אינה צריכה לבטל את האפשרות להציע תיקונים לחוק למניעת התופעה. לדעתנו, צריך להרחיב את רשימת השירותים הציבוריים הנזכרים בחוק. יש לכלול גם תחבורה ימית, למשל.

תחבורה ימית כלולה כבר.

י. וושצ'ינה:

מכל מקום אנו חושבים שצריך להרחיב את רשימת השירותים הציבוריים הנזכרים

מר ששון:

בחוק. לדעתנו, צריך גם להרחיב את ההגדרה של "שביתה בלתי מוגנת" כדי שהיא תכלול גם שביתות שפרצו לפני מיצוי כל האמצעים שנקבעו בהסכמים הקיבוציים שנחתמו בין הממשלה לבין נציבות העובדים. בשביתות שהיו לא מוצו כל האמצעים האלה. יש אפשרות של הפעלת ועדות פריטטיות, מינוי בורר מוסכם או הבאת העניין לפני בית-דין לעבודה. אפשרויות אלה לא מוצו. לדעתי, ההגדרה של "שביתה בלתי מוגנת" צריכה לכלול שביתות שפרצו לפני מיצוי כל הדברים שנקבעו בהסכמים. אם כי שביתה האטה כלולה בהגדרה אנו סבורים שההגדרה צריכה לומר שאם עובד שבת שביתה חלקית בלתי מוגנת הוא לא יוכל לקבל שכר. את זאת צריך להסדיר לא במסגרת הסכמים, כי לא די בהסכמים, אלא במסגרת חוק ישוב סכסוכי עבודה באמצעות תיקונים.

מדוע מתנגדים אתם לתיווך גם לגבי עובדי מדינה?

ש. זיטלני:

מה שנקבע בהסכמים כולל הכל.

מר ששון:

90% מהמספטים הם על פירוש הסכמי עבודה.

ל. דיציאן:

על האפשרות של תיווך באמצעות מסוד העבודה אינני מוסך לענות.

מר ששון:

גל השביתות אינו מתבטא עכשיו. אנו דנים בנושא בתקופת רגיעה, ביום שאין

ב.ס. נפתלי:

בו אף לא שביתה אחת עד כמה שידוע לי. על רקע תקופת הרגיעה והשקט התעשייתי במדינת ישראל בולטים המקרים שהיו לאחרונה. זה מוכיח שציבור העובדים גילה בתקופה זו אחריות גדולה מאד, ואם יש שקט אין זה משום שאין על מה לשבות.

לא חסרים חוקים נגד שביתות. עוד לפני

קבלת תיקון מס' 2 לחוק ישוב סכסוכי עבודה היו קיימים בתי דין לעבודה וכל מעביד היה יכול לקרוא לבית דין עובד ששבת בניגוד להסכם. יש חוק בדבר הודעה מוקדמת של חמישה-עשר יום. כלום חוק זה פתר את הבעיות? קיים גם תיקון מס' 2 שאני התנגדתי לו בזמנו כי לא ראיתי מה הוא בא להוסיף. האם הוא בא לתרום לפחות סחבת או לגרום לכך שלא כל דבר יגיע עד שר האוצר? הוזכרה השביתה ב"אל-על". כל החוקים היו קיימים ומה הועילו? פנו לבית הדין וזה האחרון הוציא צו לחזור לעבודה, אך העובדים לא חזרו לעבודה. נניח שיש בוררות חובה ושאסור בכלל לשבות. לעובד ידוע מראש שאסור לו לשבות ושם יש לו בעיה עליו ללכת לבוררות.

אין זה כך. הצענו בוררות חובה לגבי שירותים חיוניים. גם שם יוכל

י. ארידור:

בית המשפט להוציא צו להפסקת השביתה.

בתקופת ההסכם חייבים ללכת לבוררות ומי שאינו הולך לבוררות עובר על החוק.

ב.ס. נפתלי:

ההסכם קובע מה לעשות בזמן שהחוק בתוקף, ואפשר לקרוא לדין אדם העובר

ב.מ. נפתלי:

על הכתוב בו. הבעיה מתעוררת לגבי התקופה שאין הסכם. לפי הצעת חבר-הכנסת נסים אומרים לעובד שעליו להוציא מהראש את ענין השביתה; לכל היותר הוא יוכל ללכת לבוררות. מי שרוצה דמוקרטיה וחופש דיבור צריך לרצות, לדעתי, גם בחופש עבודה. העובדה שהעובד לא יוכל לשבות לא תתרום דבר. הבעיה אינה רק שביתה או אי-שביתה אלא גם עצם יחסי העבודה. העובד לא ישמע לפוררות חובה. הוא גם יפר את הבוררות. הנה ישנו תיקון מס' 2 לחוק ישוב סכסוכי עבודה. זה אותו חוק.

זה חוק אחר.

ארידור:

- לאותה מטריה.

וושצ'ינה:

זו אותה מטריה, אבל זה חוק אחר.

ארידור:

מתברר שבמסטר דמוקרטי הפתרון לסכסוכי עבודה אינו בחוקים. חוקים אלה מביאים רק לבזיון. למעשה מכריחים עובדים להפר חוקים והופכים אותם לעבריינים. אם הציבור אינו יכול לעמוד בחוק פשוטים אין לחוקק חוק כזה. על-ידי הוספת חוקים על גבי חוקים לא נפתור דבר אלא נביא רק להעמקת הבזיון ונגרום לכך שאט אט יחשבו כי בתחום העבודה אנו חיים במסטר לא דמוקרטי. יש דרכים אחרות. בלי שיפור היחסים, בלי שיפור הניהול ושיתוף העובדים אי-אפשר. מי שחושב כי יש דרכים אחרות להבטחת הענין מלבד מניעת שחבת, הנהגת מדיניות שכנוע וכיוצא באלה - טועה. ברור שיהיו שביתות במצב זה אנו נתונים וצריך להשתדל למנוע שביתות ככל האפשר. יש להקדים תרופה למכה. אין לאף אחד תרופה אחת אכסולוטית.

ב.מ. נפתלי:

ארידור:

אני מקבל את האתגר שהעמיד מר וושצ'ינה לגבי הצורך לבחון את הענין בראש פתוח. נדאי באמת לנתח את המצב ואת הפתרון למצב זה. ראשית כל ברור שמה שקורה היום בתחום יחסי העבודה בשירותים חיוניים, בין שזה קורה באוגוסט באוקטובר או יקרה בדצמבר, זה התפוררות יחסי העבודה בשירותים אלה. אם כן, קיימת בעיה וחייבים למצוא לה פתרון. לעת עתה כל אלה המתנגדים לבוררות סמלכתית שיפוטית, כפי שאני קורא לזה, לא מצאו פתרון. צריך לדאוג אם יש פתרון אחר מלבד זה שאנו מציעים. יש פתרון שנוטה במדינות אחרות ואם לא הצליח שם ייתכן שהוא לא הצליח בגלל התנאים השוררים באותן ארצות. סוף סוף זה ניסוי עם בני אדם. אין זו כימיה. ייתכן שאותו פתרון יצליח כאן.

צריך להבהיר מה קורה עם כל הנוסחאות של בוררות בהסכמים קיימים. שם מנפנפים במלים שאין אחריהן תוכן, כי כל פעיפי הבוררות הקיימים אינם נוגעים לסכסוך. אילו היו הסכסוכים בין ההסתדרות, מצד אחד, לבין המעביד הציבורי, מצד אחר, פעיפי הבוררות שבסכסכים היו מתאימים, ועדה פריטטית היתה ועדה פריטטית של שני הצדדים המעורבים והבורר המתמנה היה בורר נייטרלי בין שני הצדדים. מה שקורה הוא שצד אחד להסכם הם ארגונים של עובדים שבידם הכוח לשבות, אך אין להם שום דעה פורמלית בנושא הבוררות. הם אינם יכולים להחליט שהם הולכים לבוררות. אין להם דעה מי יהיה הבורר. ברור שבמצב כזה הם מעדיפים את דרך השביתה על פני הבוררות. אותו ארגון של עובדי תחזוקה המחליט לשבות אינו יכול להשמיע מלה בשאלה מי יהיה הבורר. זה חל בכל מקום שהוא שניף של ההסתדרות. עובדי התחזוקה לא יוכלו להחליט על בוררות. מה האלטרנטיבה שמציעים להם? אומרים להם: רבותי, אנחנו נשתמש בבית המשפט כדי למנוע סכס לשבות. במקרה הצורך נוציא צווי ריתוק כדי למנוע מכם שביתה. אבל אם תאמרו שבית המשפט ימנה בורר נשיב: מה פתאום יתערב בית המשפט בענין? אם כן, מבחינה הסתדרותית בתי המשפט כשרים לענין צווי ריתוק ולענין איסור שביתות, אך אינם כשרים למינוי בורר. לזה צריך להיות הסכם, והסכם לא בין הצדדים לסכסוך. כך יוצא שיש בעצם איסור שביתות. כאן מצללים את כוח המעביד הציבורי כשלטון ומשתמשים באמצעים השלטוניים שלו כדי לאסור שביתות. אין המעביד יושב ברמה שווה עם אותם עובדים שיש עימם סכסוך.

כיום המצב הוא שהעובד נמצא בין שביתה לבין כניעה. זה אמור, כמובן, במקרה שהמשא ומתן נכשל. אם נכשל המשא ומתן מה יכול לעשות כיום עובד בשירות ציבורי? הוא יכול או לשבות או להיכנע.

עם אילו עובדים צריך להיכנס למשא ומתן?

י. וושצ'ינה:

- עם העובדים שיש להם הכוח לשבות. אין דרך אחרת. אתה יכול לומר שמבחינה תיאורטית זה לא טוב. אולם אם רוצים אנו למנוע שביתות אין דרך אחרת.

י. ארידור:

על זה הוויכוח העיקרי.

א. נחמן:

אם כך הדבר עובדי "אל-על" יהיו בעלי סמכות אחת, ואילו עובדי "צליט" יהיו בעלי סמכות אחרת.

י. וושצ'ינה:

צריך שמישהו יקבע מי צודק, ומן ההכרח שזה יהיה מישהו נייטרלי. אם שופט קובע אותו זה אדם נייטרלי.

י. ארידור:

קובע אותו זה אדם נייטרלי.

ברור לי שחוקים אינם תרופת פלא. מדוע הם נכשלים? - כי אינם עונים בדיוק על הבעיה הזאת. כלומר, הם מוצאים פסגרות פתרון לסכסוכים שאינם קיימים וזאת. כלומר, הם מוצאים קיימים. מה התוצאה מהעמדה הנוקשה של ההסתדרות? על-פי נוסחאות ההסתדרות העובדים הם המקופחים תמיד. ההסתדרות אינה עומדת לימינם כי אינה תומכת בדרישותיהם, אולם זה עדיין לא סוף פסוק. הם יכולים לשבות, ואם הם שובתים ובית הדין מוציא נגדם צווי מניעה ודעת הקהל מתייצבת נגדם, יוצא שמפעילים נגדם את המכשירים השלטוניים על-מנת להכשילם בדרישות שיכול להיות שהן צודקות. התוצאה היא איפוא שההתנגדות לבוררות ממלכתית שיפוטית בשירותים חיוניים באה לשרת את האינטרס של ההסתדרות כמעביד או של המדינה כמעביד. בסופו של דבר היא משרתת אותן, כי אינן נותנות מכשיר לעובדים. צריך לתת להם מכשיר.

ניקח, למשל, את עובדי זה"ל. הם אינם שובתים. יש רק שביתות אזהרה שאין להן ערך ממשי מבחינת הלחץ. מה צריך להגיד לעובד זה"ל האומר שהוא רוצה מכשיר להיאבק על זכויותיו? שבייתה לא, כי זה אסור לו. אם כן, צריך לתת לו מכשיר להיאבק על זכויותיו. כאן מדבר אני דווקא מנקודת ראותם של העובדים. תמיד טוענים שמי שמציע בוררות חובה הוא נגד העובדים, אולם זה בדיוק ההיפך. האמת היא שאנו נותנים לעובדים מכשיר להיאבק בהעדר שביתה. מה שאני מציע הוא שתתחררו מהדוגמות ותבחנו את העניין לגופו.

יכול להיות שגם חוק בוררות חובה לא יספיק, אבל יש בכל זאת הבדל. ראשית כל, עושים נסיון. שנית, זה מקשה יותר על העובד להכריז שביתה כאשר אומרים לו שיש מכשיר. אלה דברים שרציתי להשמיע באזני נציגי ההסתדרות, כי בוויכוחים בנושא זה בהסתדרות משתרבת הרבה מאוד דמגוגיה.

ל. דיציאן:

אינני רוצה להיכנס לוויכוח העקרוני בקשר לבוררות, אבל אעיר מספר הערות דווקא באזני נציגי ההסתדרות שכנציגי עובדים אני חושב כי טעניינם למנוע במידת האפשר כל שביתה בלתי הכרחית בתקופה בה אנו חיים. בזמן השביתה של עובדי התחזוקה הכריזו מזכיר ההסתדרות כלפי עם ועדה שהוא יכנס את הוועד הפועל של ההסתדרות על מנת לקבל החלטה מפורשת שעובדים שאינם מקיימים את הצו יוצאו מהמסגרת. עברו כבר ששה שבועות ועד היום לא כונס הוועד הפועל ולא נתקבלה החלטה זו שיכולה לשמש אמצעי הרתעה.

הוזכר כאן ענין התקן. ניקח לדוגמה בתי-חולים. אני יודע את המצב ב"תל-השומר". במשך חמש השנים האחרונות לא שונה התקן שם, גם לא התקן של האחיות. ידוע לכם היטב ששפר שעות העבודה של האחיות הוקטן מארבעים-וחמש לארבעים שעות, ובכל זאת לא הוגדל התקן אף לא באדם אחד. אני אחראי לדברים שאני אומר. אם כן, מה המצב? למעשה אותן אחיות - ועיני אינה צרה בהן - שעבדו עד לפני תקופה מסויימת לפי שכר של ארבעים-וחמש שעות עובדות היום אותן שעות עבודה ומקבלות חמש שעות נוספות. אני שואל שאלה רטורית: האם זה אינטרס של העובד? למעשה גם בתקן הרופאים לא הוסף אף לא אדם אחד במשך חמש שנים אלה. לפעמים יש תפוסה של 140% במחלקות. התפוסה הממוצעת, כפי שנמסר לנו בוועדת השירותים הציבוריים, היא 99% עד 110%. שום תקן לא הוסף. האין זאת הרעת תנאי עבודה?

זה בדיוק מה שאמרתי: תקן הוא
תנאים.

וושצ'ינה:

ענין הסכמת - נציגי ההסתדרות זוכרים ודאי
את השביתה הגדולה של הסטודנטים ב-1956.

וויציאן:

הודשיים לפני פרוץ השביתה הזוהרתי שאם לא יפתים המשא ומתן בזמן
ובלי סכנת נוספת יתפוצץ הענין. זה חל בכל השירותים הציבוריים.
הסכמת היא אחד הגורמים העיקריים לפרוץ שביתות פראיות. שמעתי לא
אחת את הטענה: מה זאת אומרת סכנת? הרי אמרו לעובדים: "לא". אתם
יודעים ודאי את התשובה הזאת. כך עובדים שבועיים-שלושה ללא משא ומתן,
ללא מגע ואחר-כך מתחילים את הענין מחדש כי ה"לא" אינו לא. הנה היתה
שביתה של הרופאים וקבעו שבשנת 1974, לקראת המשא ומתן להסכם חדש,
יבוצעו כל אותם דברים שלא בוצעו קודם לכן. אנו נמצאים כבר בחודש
אוקטובר ואינני יודע אם התחיל כבר המשא ומתן, באיזה מצב הוא נמצא
ואם מתר תפרוץ שביתה. אינני מאמין שתפרוץ שביתה בגלל אחריות לאומית.
אם מצב של סכנת אינו יכול לגרום לשביתת עובדים; יולו גם העובדים
ההגונים ביותר הרוצים למנוע כל פסוץ עבודה?

נאמר כאן שבתקופת הסכם העבודה יש
מסילא פעיף בוררות. ב-1 באפריל 1974 פג תוקפם של כל הסכמי העבודה.
ההסתדרות צריכה להחליט פעם אחת מה עליה לעשות, ואינני מדבר על שנה
יוצאת מן הכלל כמו השנה בה היתה מלחמה אלא על שנה רגילה שבה אין
נמצאים תחת לחץ של מלחמה ושל מצב שאחרי מלחמה. כמה זמן אפשר להשאיר
ציבורים גדולים של עובדים ללא חוזה? האם זה צריך להיות בלי גבול?
העובד מחליט לא לשבות מכל מיני טעמים של אחריות, ומצב זה גורם
לצטרטרות. כך מגיעים לקבוצה קטנה היודעת שהיא מחזיקה את האוכלוסיה
בגדרת והיא מנצלת את המצב. אבל לו היו הדברים האלה מתנהלים בצורה
מסודרת, עם לוח זמנים קבוע, הרי הרבה מאד שביתות - ודווקא בסקומות
הרגישים ביותר - לא היו פורצות.

אתייחס לנקודה שחבר-הכנסת ארידור
שם עליה את האצבע. אילו היינו מקבלים
את התפיסה הזאת - ואיני אומר שאין פה קונצפציה שליסה - היינו יוצרים
שתי קטגוריות של עובדים: קטגוריה של עובדים שהיא במסגרת החוק הכללי
וקטגוריה אחרת שהיא במסגרת החוק העצמי. אתה יודע יותר טוב מפני
שאם מחוקקים חוק כלפי כל הציבור מחילים אותו גם על קבוצות שאותו חוק
אינו מתאים להן בדיוק. שנית, חבר-הכנסת ארידור אף לא ניסה להתמודד
עם השאלה מדוע חוק הנוגע לציבור נכבד אינו מקיים ואילו חוק שיהיה
אזהוק לגבי קבוצות אלה יקיים בנאמנות.

וושצ'ינה:

ניסיתי להסביר מדוע.

ארידור:

הוא אמר שצריך לנסות.

נשים:

אם כן, בנקודה הראשונה טועה, לדעתי,
חבר-הכנסת ארידור כי ספק אם אפשר לקיים
ההסתדרות הבנויה על שני חוקים לגבי קבוצות שונות; ובנקודה השניה יש
ענין של יאמנה.

וושצ'ינה:

אינני מסכם את הנושא כי רק התחלנו לדון
בו. אני משוכנע שיושבת ראש הוועדה תרצה

מ.מ. היו"ר א. סויאל:

לתת המסך לדיון זה. עדיין לא שמענו את לשכת התיאום של הארגונים
הכלכליים וודאי נרצה לשמוע גם את המכון ליחסי עבודה. אני צופה ויכוח
מענין בנושא זה וגם סיכום.